

Archeologienota Roeselare Staakmolenstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

27-4-2021

Titel: Archeologienota Roeselare Staakmolenstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021A252

Intern projectnummer: 2021.016

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Roeselare (Rumbeke), Staakmolenstraat 40

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 63021,96 en Y: 180866,32; X: 63237,58 en Y: 180968,14

Oppervlakte plangebied: ca. 4472m²

Kadastergegevens: Roeselare, afdeling 8 Rumbeke 2de afdeling, Sectie B, perceel 1114H, 1114L (zie figuur 6)

Topografische kaart: zie figuur 4 en 5

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 27/04/2021

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	15
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	16
2.4. HISTORISCHE SITUERING	19
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	26
3. SYNTHESE	28
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	29
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	29
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	30
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	31
4. SAMENVATTING	33
5. BIBLIOGRAFIE	35
6. BIJLAGES	36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Rumbeke Staakmolenstraat (deelgemeente van Roeselare, provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, 4 472m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is noord-zuid georiënteerd. Het grenst in het zuiden aan de Staakmolenstraat. Aan de straatzijde is centraal een vrijstaande woning (Staakmolenstraat 40) aanwezig, met enkele aanbouwen ernaast en erachter. In de zuidwestelijke hoek is een tuin aanwezig, de rest van het terrein is begroeid met gras. Nabij de woning en langs de perceelsgrenzen in het noorden zijn enkele bomen aanwezig.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Beeld op het plangebied gezien vanuit het zuidoosten (bron: <https://www.google.com/maps/>).

2.2. Geplande werken

De gebouwen worden gesloopt, het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 12 bouwloten. Bij elke nieuwe woning wordt een tuin voorzien. Centraal wordt een nieuwe wegenis aangelegd die een uitweg biedt naar de Staakmolenstraat. Alle woningen zullen aansluiten op deze nieuwe straat, die in het noorden uitmondt in een breder stuk met enkele parkeerplaatsen. In het noorden van het plangebied wordt een groenzone van 718m² ingericht.

Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het slopen van de huidige bebouwing, het rooien van de bestaande vegetatie, het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

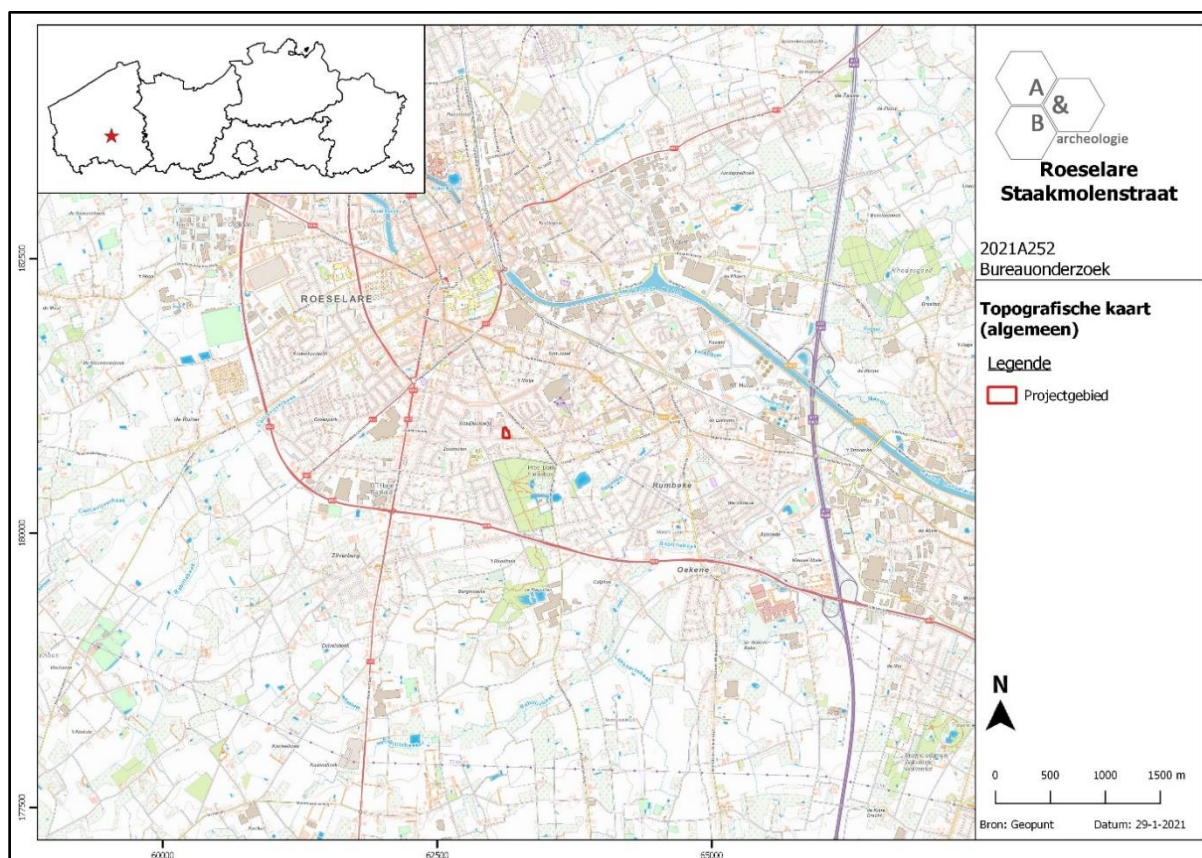

Figuur 3 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

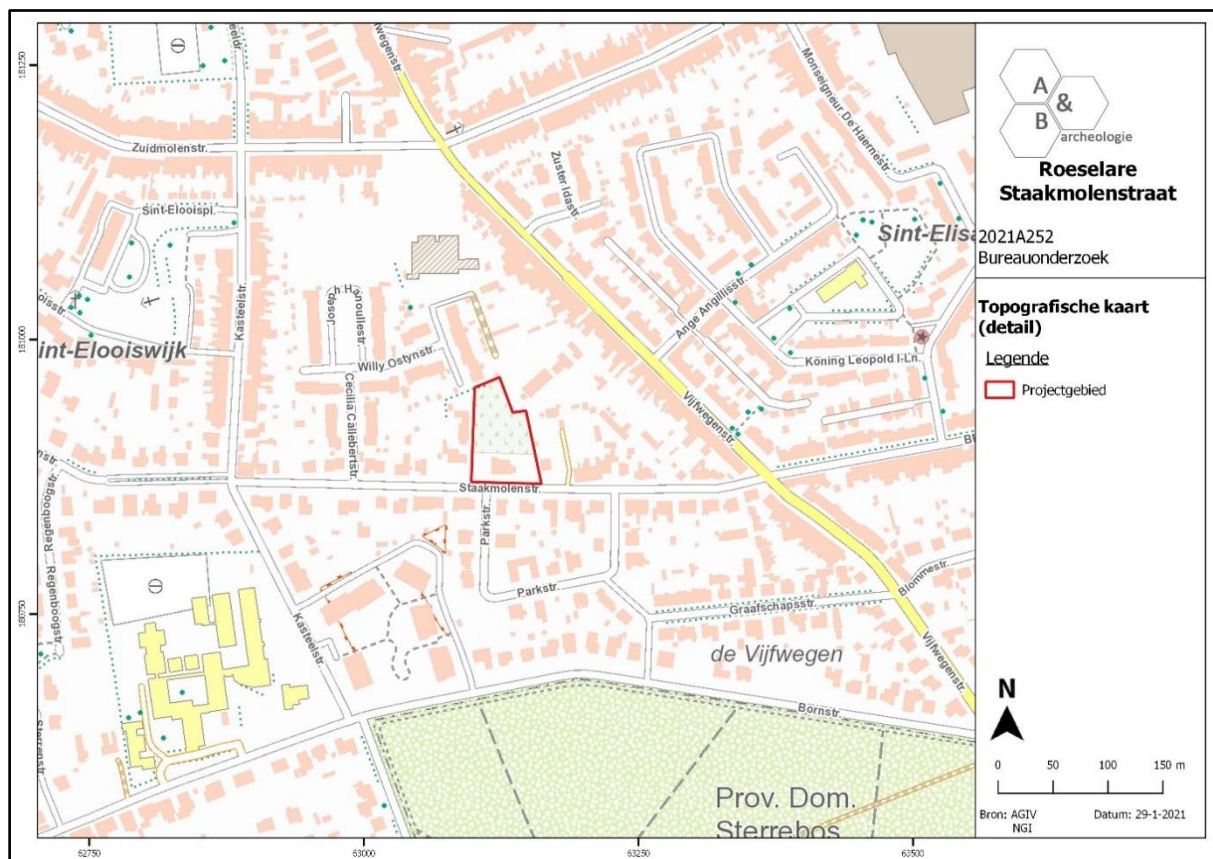
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

Het plangebied behoort tot Rumbeke, een deelgemeente van Roeselare, en is tamelijk centraal gelegen in de provincie West-Vlaanderen. De dorpskern van Rumbeke is zo'n 2km ten oosten van de stadskern van Roeselare gelegen. De deelgemeente is tamelijk dicht bebouwd en is eigenlijk vergroeid met de stedelijke agglomeratie van Roeselare. In het westen wordt Rumbeke begrensd door de E403 Brugge-Doornik, de gronden ten oosten ervan behoren tot Izegem. In het zuidwesten grenst Rumbeke aan Moorslede, in het zuiden aan Ledegem. Daarnaast omsluit Rumbeke langs het westen, noorden en oosten het grondgebied van de Oekene, een andere deelgemeente van Roeselare. Het plangebied is zo'n 1,5km ten westen van de kern van Rumbeke gelegen. Rumbeke telt verschillende landelijke gehuchten, onder meer Vossemolen, Duizendzinnen, Hukker, Kazand, Vijfwegen, en twee kerkgehuchten Beitem en Zilverberg. Het plangebied is gelegen nabij het gehucht Vijfwegen en wordt langs alle kanten omgeven door bebouwing en tuinen langs de Staakmolenstraat en de omliggende straten (Vijfwegenstraat in het oosten, Willy Ostynstraat in het noorden). Verder naar het zuiden ligt het domein van het kasteel van Rumbeke (nu provinciaal domein Sterrebos). Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het plangebied aangeduid als 'Akkerbouw' (wit) en 'Weiland' (geel), met enkele stukjes 'Andere bebouwing' (rood) in het zuiden, wat min of meer overeenkomt met het huidige gebruik.

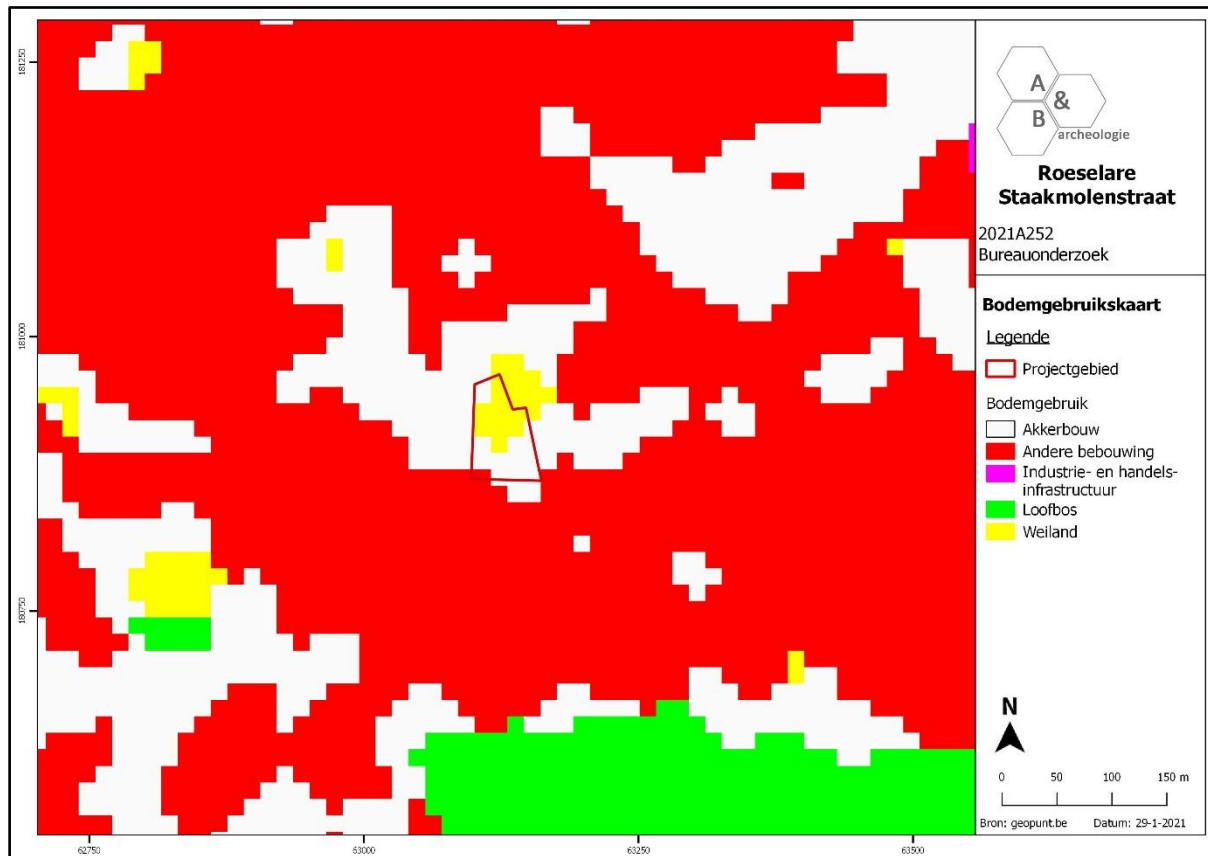
Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

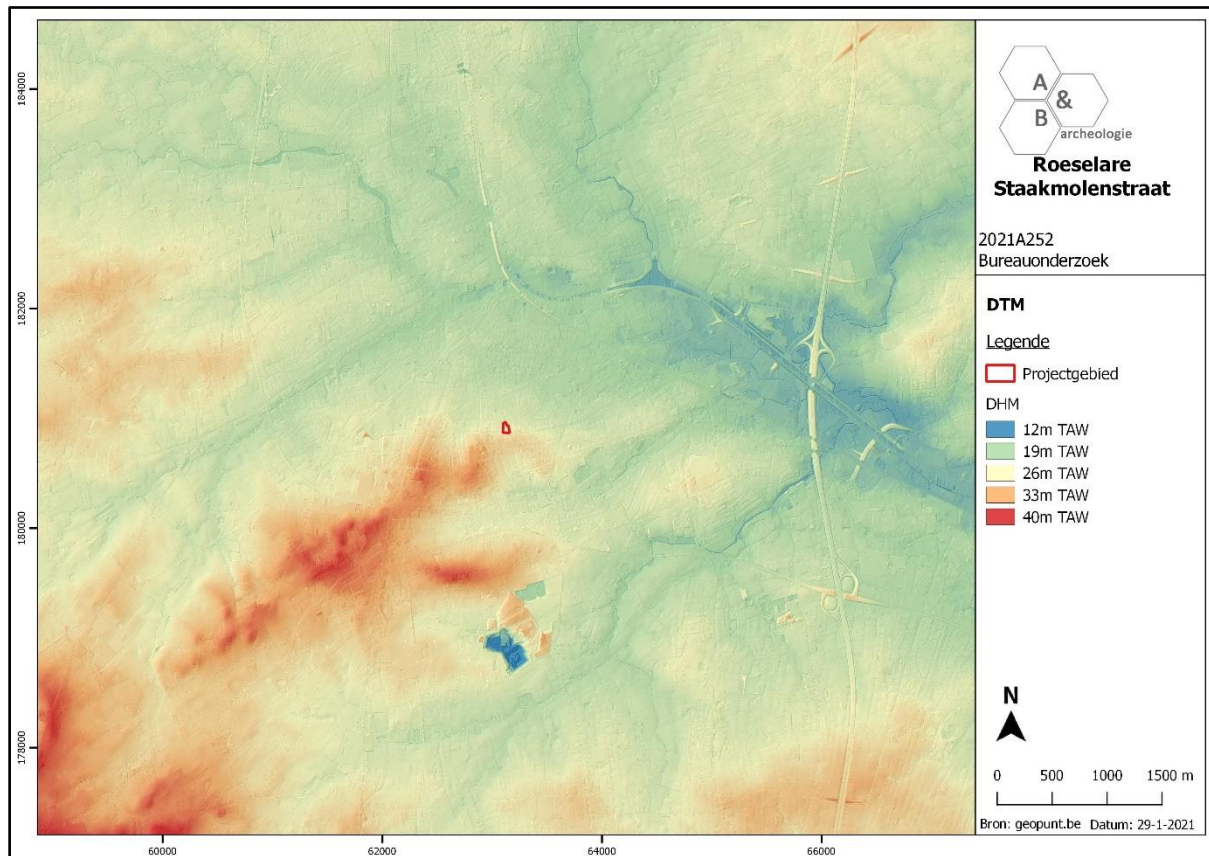
Figuur 6 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

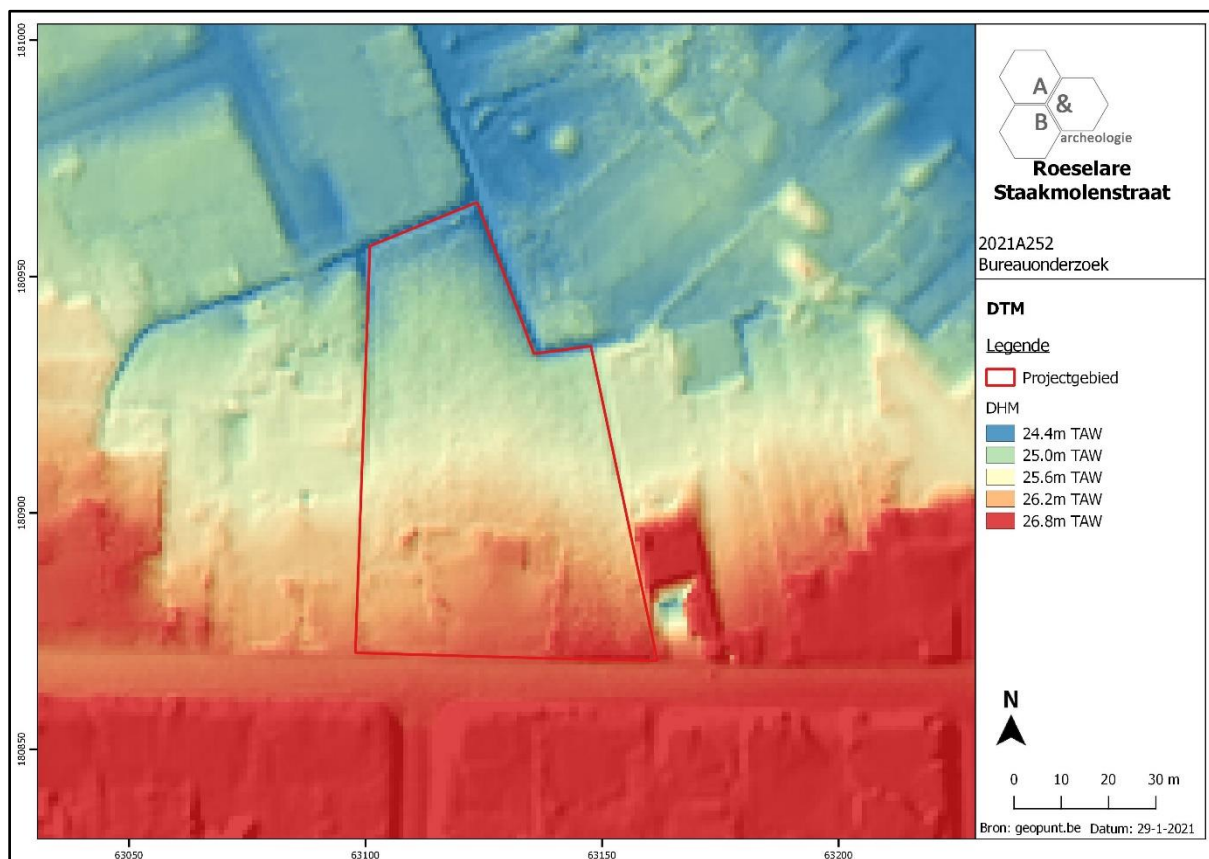
Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

Rumbeke kent een golvend landschap dat doorsneden wordt door drie waterlopen: de Mandel, de Babillebeek en de Regenbeek. Geen van deze waterlopen is nabij het plangebied gelegen. Op het digitale hoogtemodel is te zien dat het terrein zich op de noordflank van een noordelijke uitloper van een zuidwest-noordoost georiënteerde rug bevindt. Meer naar het noorden en oosten zijn lagere gronden gelegen, met nog een eind verder naar het oosten de vallei van de Mandel. Op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het plangebied geleidelijk stijgt van noord (+ 24,50m TAW) naar zuid (+ 26,50m TAW). Op de potentiële bodemerosiekaart wordt een zeer lage erosiegraad toegekend aan het weiland rond de woning.

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

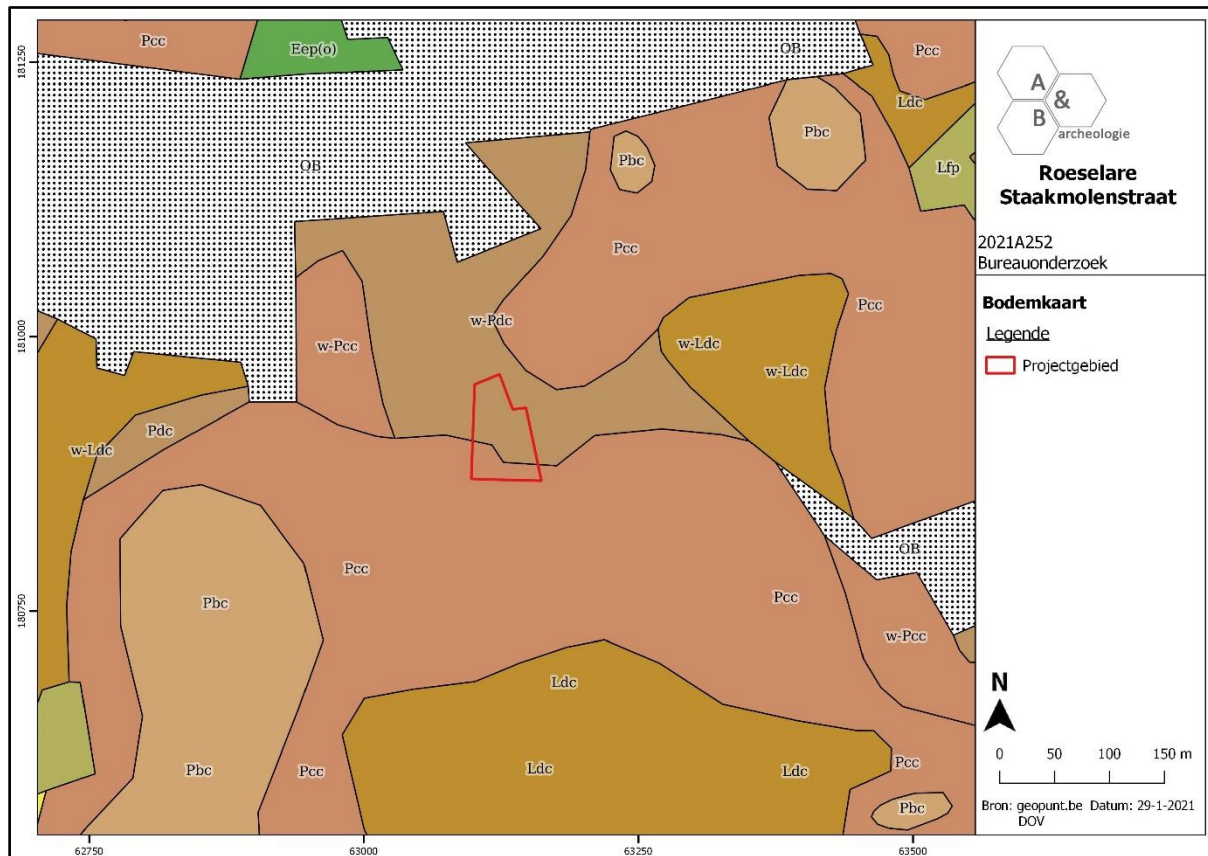

Figuur 10 Beeld op de potentiële bodemerosiekaart 2021 (bron: <https://www.dov.vlaanderen.be/>). Aan het weiland rond de woning wordt een zeer lage (groen) erosiegraad toegekend.

2.3.3. Bodemkundige situering

Op de bodemkaart worden 2 bodemtypes gekarteerd ter hoogte van het plangebied:

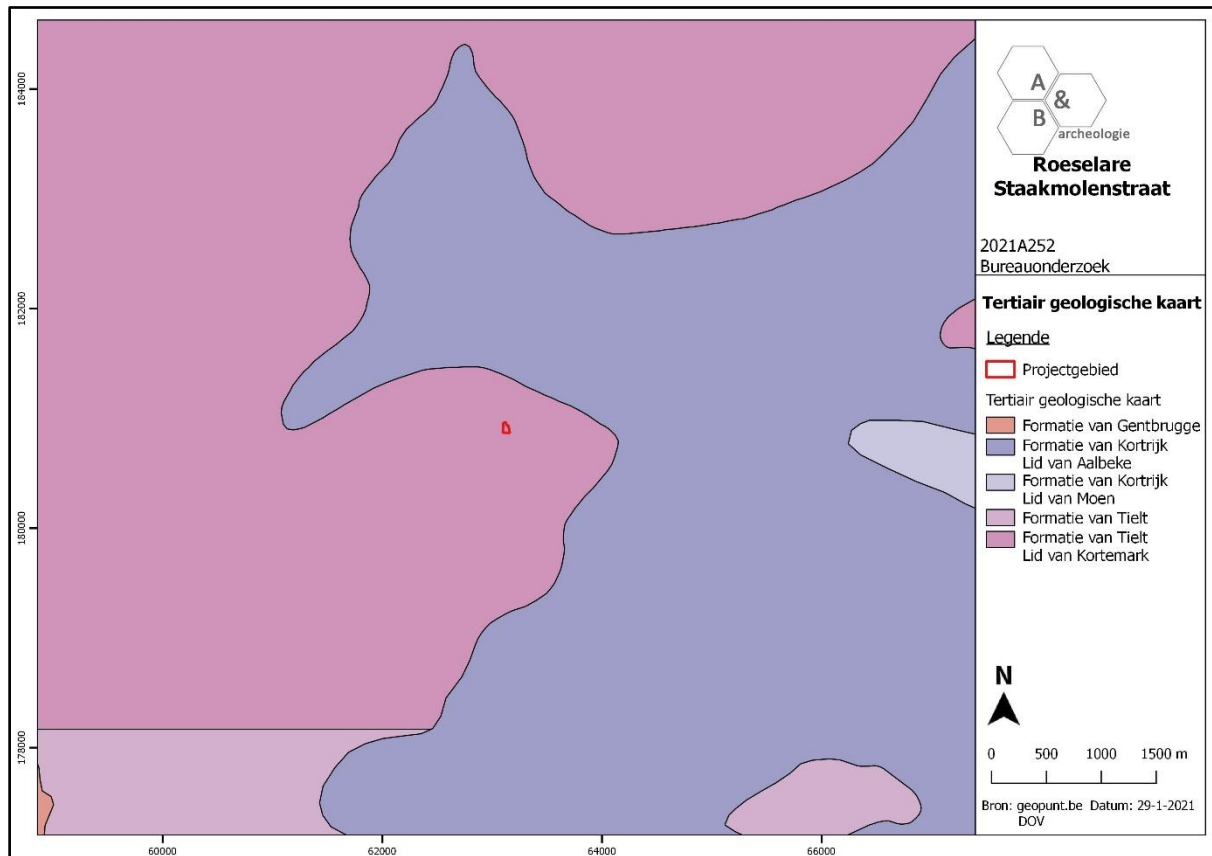
- w-Pdc in het noorden en centraal: matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont, met klei-zand op geringe of matige diepte. De humeuze bovengrond is homogeen en goed ontwikkeld grijsbruin en gemiddeld 30cm dik. De verbrokkelde textuur B is zwak ontwikkeld en begint op 40-60cm. Deze bodems zijn te nat in de winter, soms iets te droog in de zomer.
- Pcc in het zuiden: matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is grijsbruin, 25-30cm dik en goed humeus. Bij de in cultuurname werd een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap, waaronder een bruingele overgangshorizont, 20-30cm dik, voorkomt. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80cm. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de Tertiaire onderliggende formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen. Zoals alle matig droge licht zandleemgronden zijn deze bodems gemakkelijk te bewerken en weinig beperkt. De waterhuishouding is gunstig maar de bodems met klei of klei-zand substraat kunnen een lichte wateroverlast vertonen in de winter.

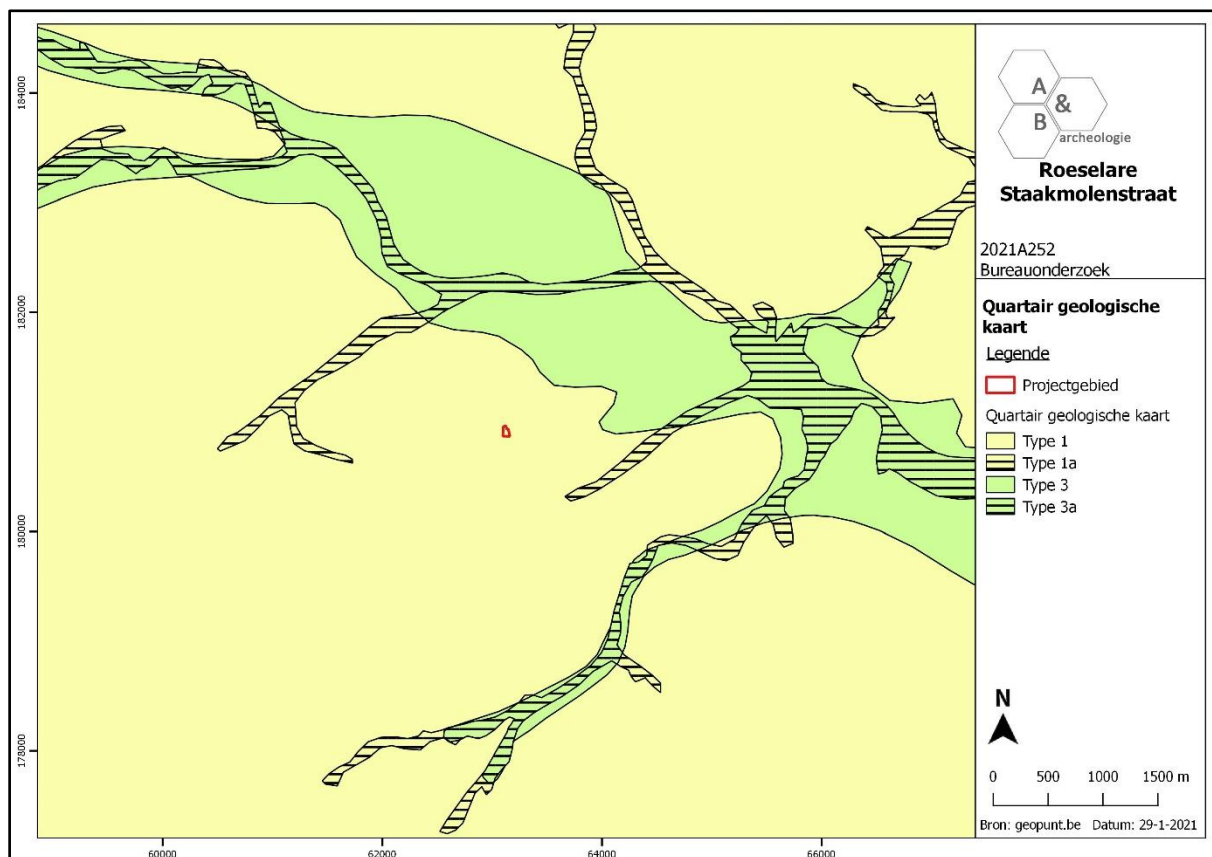
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

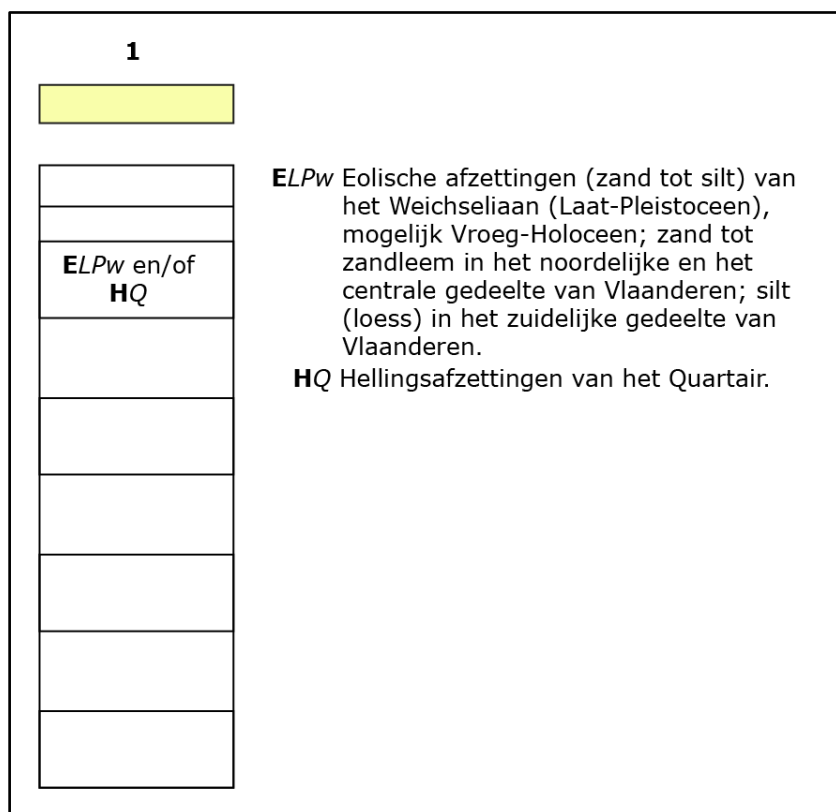
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt, Lid van Kortemark: grijze tot groengrijze klei tot silt, dunne banken zand en silt. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied zich bevindt ter hoogte van type 1: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

De oudste vermelding van Rumbeke dateert uit de 12de eeuw als "Rumbeca": moeras, of meer waarschijnlijk, brede beek. De parochie Rumbeke omvat op dat moment het huidige grondgebied van Rumbeke, Oekene en Kachtem (dat in 1143 zijn zelfstandigheid verwerft). In 1889 wordt Beitem, dat sinds 1866 een kerk heeft, een zelfstandige parochie; in 1935 volgt de parochie Sint-Henricus met de gehuchten Zilverberg en Den Aap. De parochie Rumbeke maakt achtereenvolgens deel uit van het bisdom Doornik, Brugge (1559), Gent (1802) en Brugge (1834). Het patronaat is van 1116 tot 1559 in handen van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars. Tijdens het ancien régime behoort Rumbeke tot de Kasselrij Ieper, waar het samen met Roeselare-Binnen, Roeselare-Buiten e.a. het Oost-Ieperambacht vormt. Tot de 16de eeuw vormt het een betwist gebied tussen de kasselrijen Ieper en Kortrijk. Rumbeke is verdeeld over vier heerlijkheden, m.n. Rumbeke, 't Hof van Izegem, Hazelt en Roeselare-ambacht. De belangrijkste en grootste is de heerlijkheid Rumbeke, ook wel Caestre genoemd; oorspronkelijk eigendom van de graven van Vlaanderen, in de loop van de 13de eeuw in handen van de heren van Wervik en dan achtereenvolgens de families van Nevele, Lichtervelde, Gistel en Antoign. In 1426 wordt de heerlijkheid verkocht aan Segher van Langemeersch. In 1479 komt de heerlijkheid, via huwelijk, in handen van de familie de Thiennes. In 1649 verheven tot graafschap. Tijdens de godsdienstoorlogen wordt Rumbeke zwaar getroffen, o.m. de kerk wordt volledig geplunderd en de dorpskern ligt in puin. Vanaf de 16de eeuw vormt de vlasindustrie een belangrijke bijkomende inkomstenbron voor tal van landarbeiders, die zich toeleggen op de huisspinnerij en -weverij. Tot begin 19de eeuw blijven velen werkzaam binnen deze structuur, maar tijdens de crisis van 1845-1847 emigreren velen naar Frankrijk waar de mechanisatie van spinnerijen en weverijen reeds is ingezet. In de tweede helft van de 19de eeuw bloeit de cichoreikweek: in 1849 telt Rumbeke slechts vijf cichorei-asten, in 1866 zijn het reeds eenendertig. Ook opkomst van steenovens: tussen 1858 en 1867 worden er tien opgericht. Veel van deze bedrijven schakelen in de jaren 1930 van de veldovens over naar tunnelovens, z.g. "Hoffmann". De textielnijverheid in Rumbeke kent haar hoogtepunt in het eerste kwart van de 20ste eeuw met de komst van drie mechanische weverijen. Rumbeke telde dertien molens: enkel de Kazandmolen bleef bewaard, de overige verdwenen voornamelijk in de 19de en begin 20ste eeuw. De Staakmolenstraat ontleent zijn naam aan de Zuidmolen/Corneelkensmolen, een staakmolen gebouwd in 1647 op ca. 600m ten westen van het plangebied, op de grens van Rumbeke en Roeselare. In 1710 brandde de molen volledig af, waarna hij werd heropgebouwd. In de 1883 volgde de definitieve sloop, de molenaarswoning werd pas in 1990 gesloopt.⁷ In 1918 waren er in Rumbeke zware beschadigingen tijdens het bevrijdingsoffensief, met woningnood tot gevolg.

Voor meer concrete informatie over het plangebied is men aangewezen op cartografische bronnen, waarbij voor het plangebied de Ferrariskaart uit ca. 1777 de oudste betrouwbare kaart is. Het plangebied is te situeren in een landelijke omgeving, ver verwijderd van de kernen van Rumbeke (oosten) en Roeselare (noorden), en ten noorden van het domein rond het kasteel van Rumbeke. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. De Staakmolenstraat is nog niet in zijn huidige vorm herkenbaar. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is deze wel te herkennen in zijn huidige loop, net ten zuiden van het plangebied. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is de

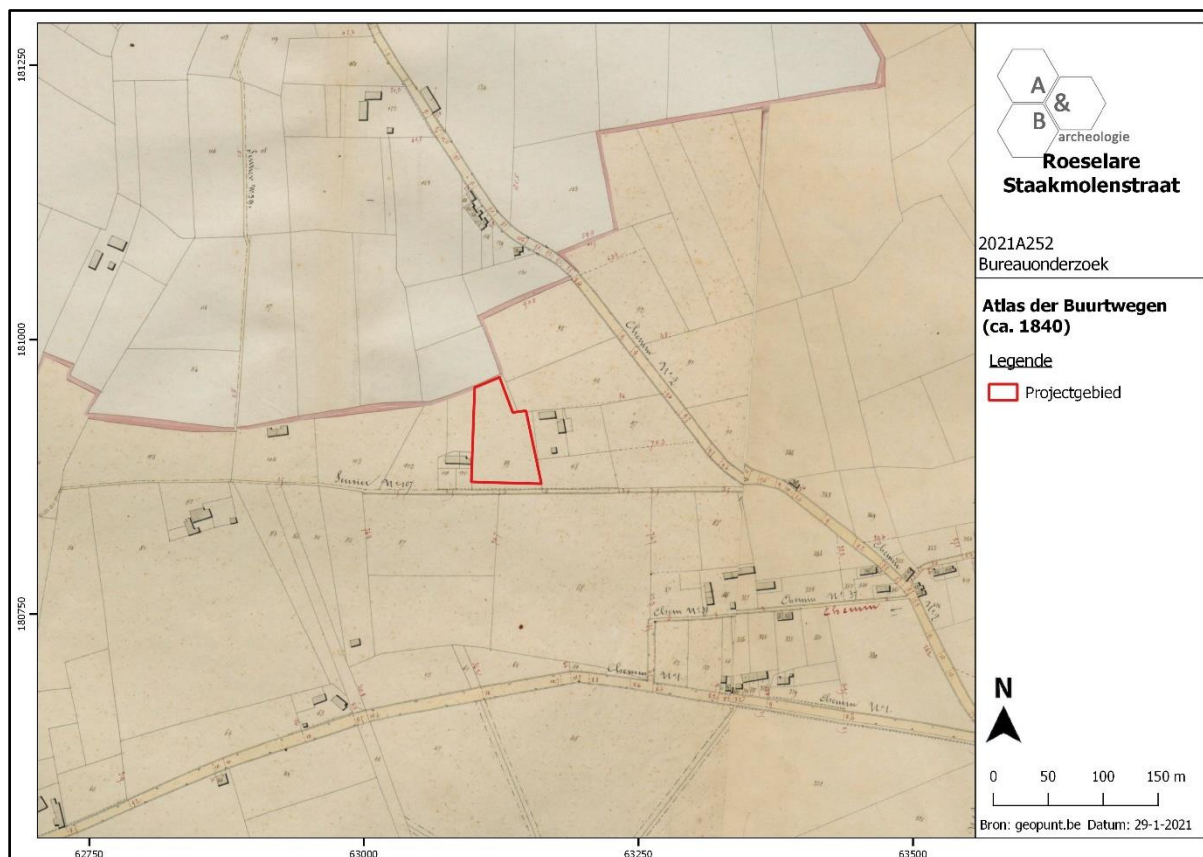
⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13735>

⁷ <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=3293>

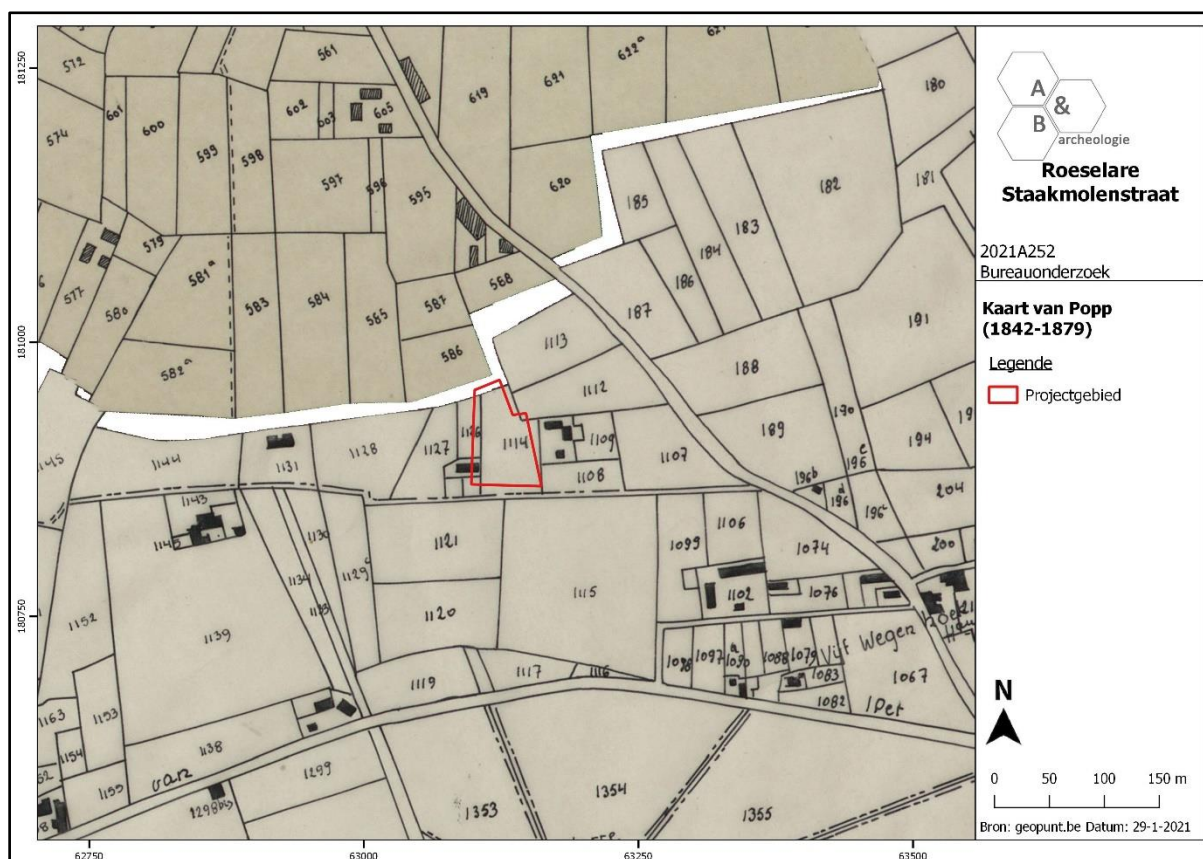
huidige vorm van het plangebied reeds te herkennen in de percellering. Het terrein is onbebouwd, zowel ten oosten als ten westen is wel bebouwing aanwezig, ook op alle latere kaarten uit de 19de eeuw is deze situatie herkenbaar. Op de topografische kaart van 1911 wordt mogelijk een gebouw aan de straatzijde weergegeven ter hoogte van het huidige gebouw, maar de kaart is niet heel duidelijk. De straat is op dat moment niet meer dan een landweg. Op de luchtfoto van 1971 lijkt de huidige configuratie reeds aanwezig: een huis met bijgebouwen en tuin in de zuidwestelijke zone van het plangebied, met landbouwgronden eromheen. Op basis van de historische kaarten en luchtfoto's lijken er geen grootschalige bodemverstoringen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

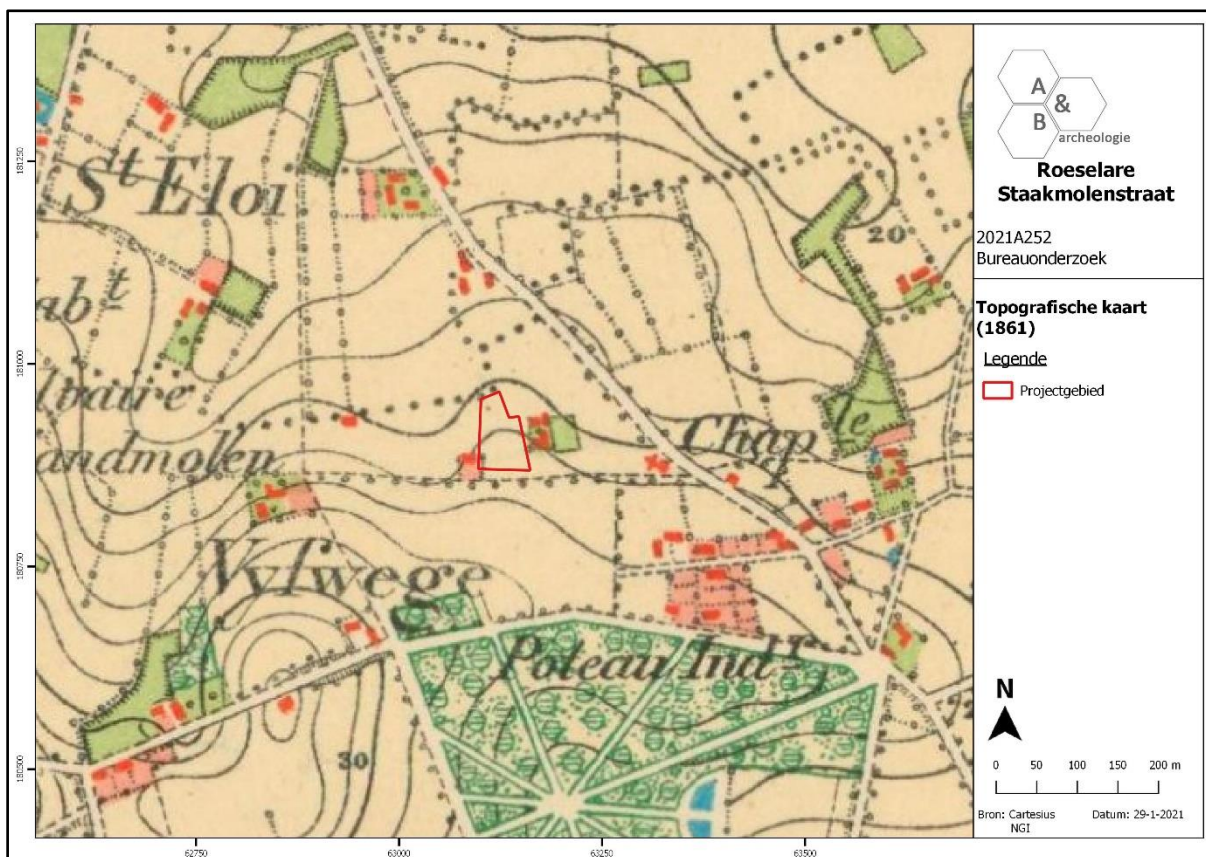
Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

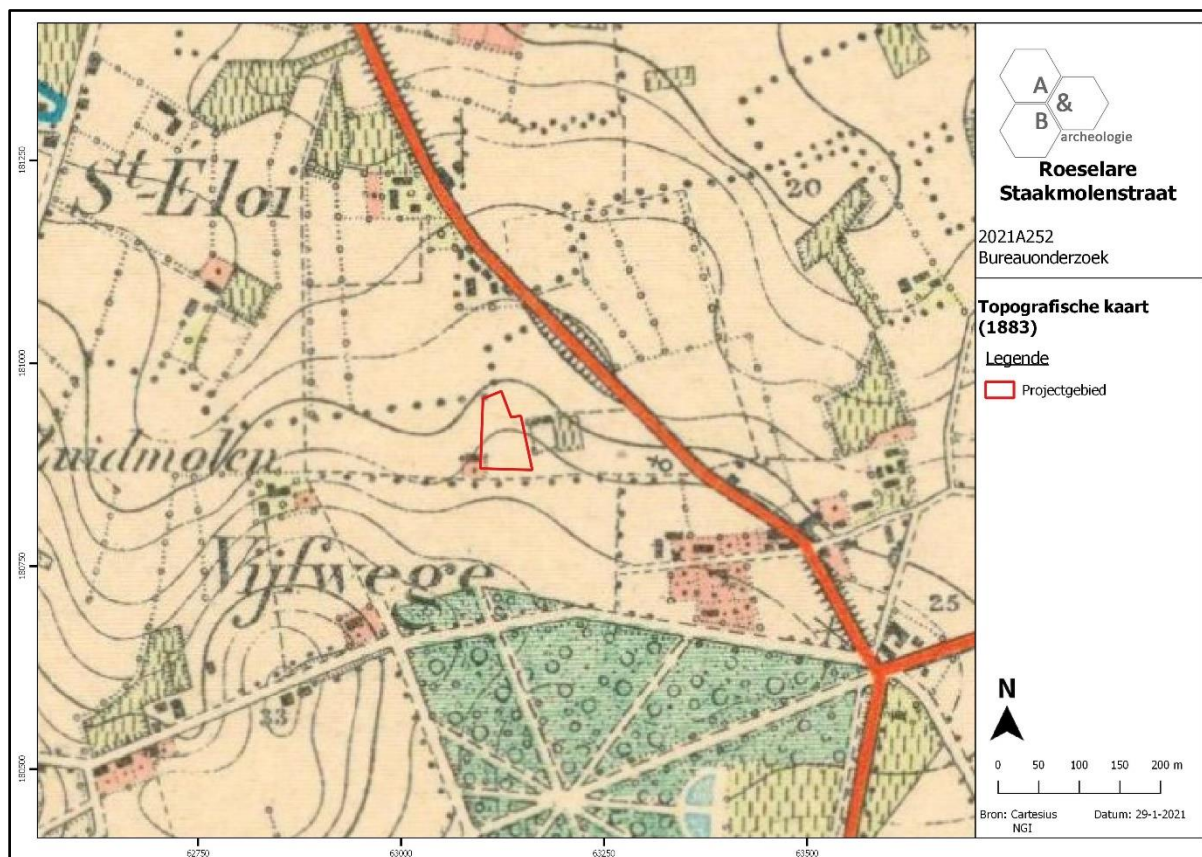
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

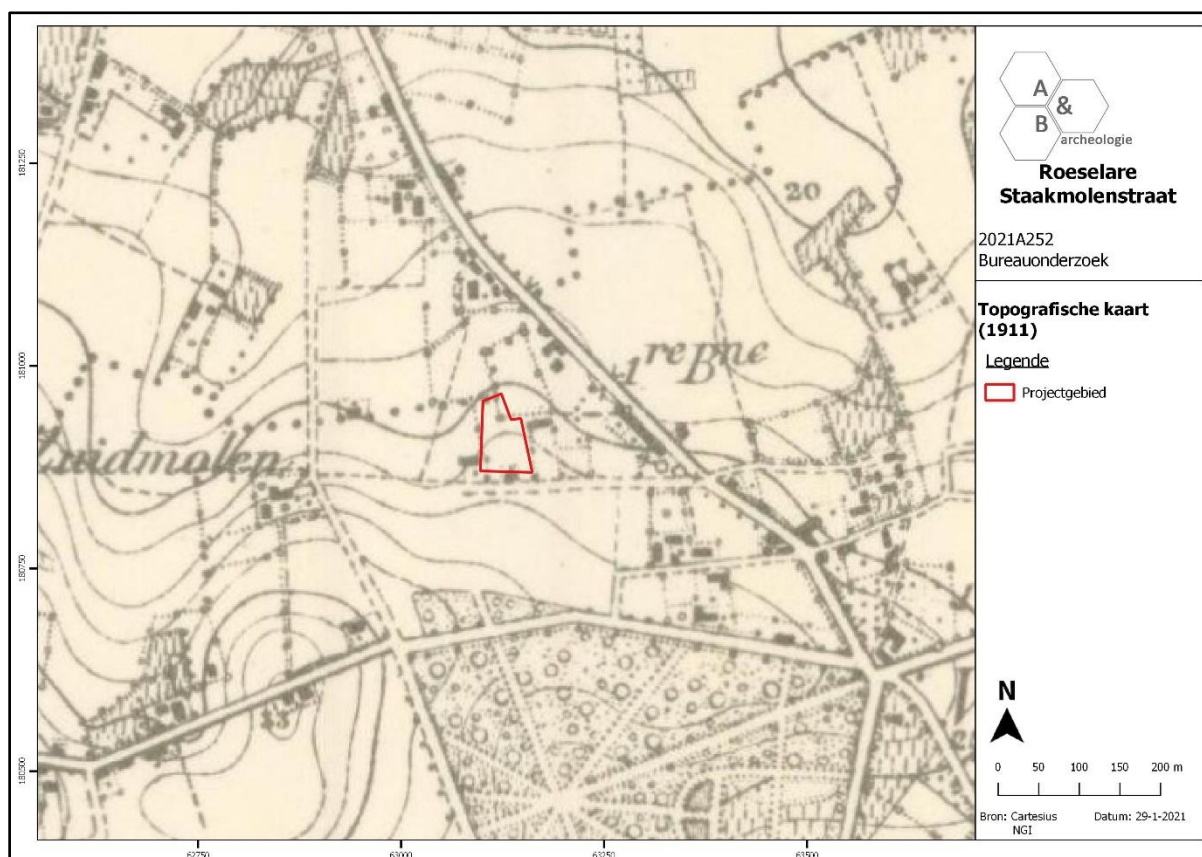
Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

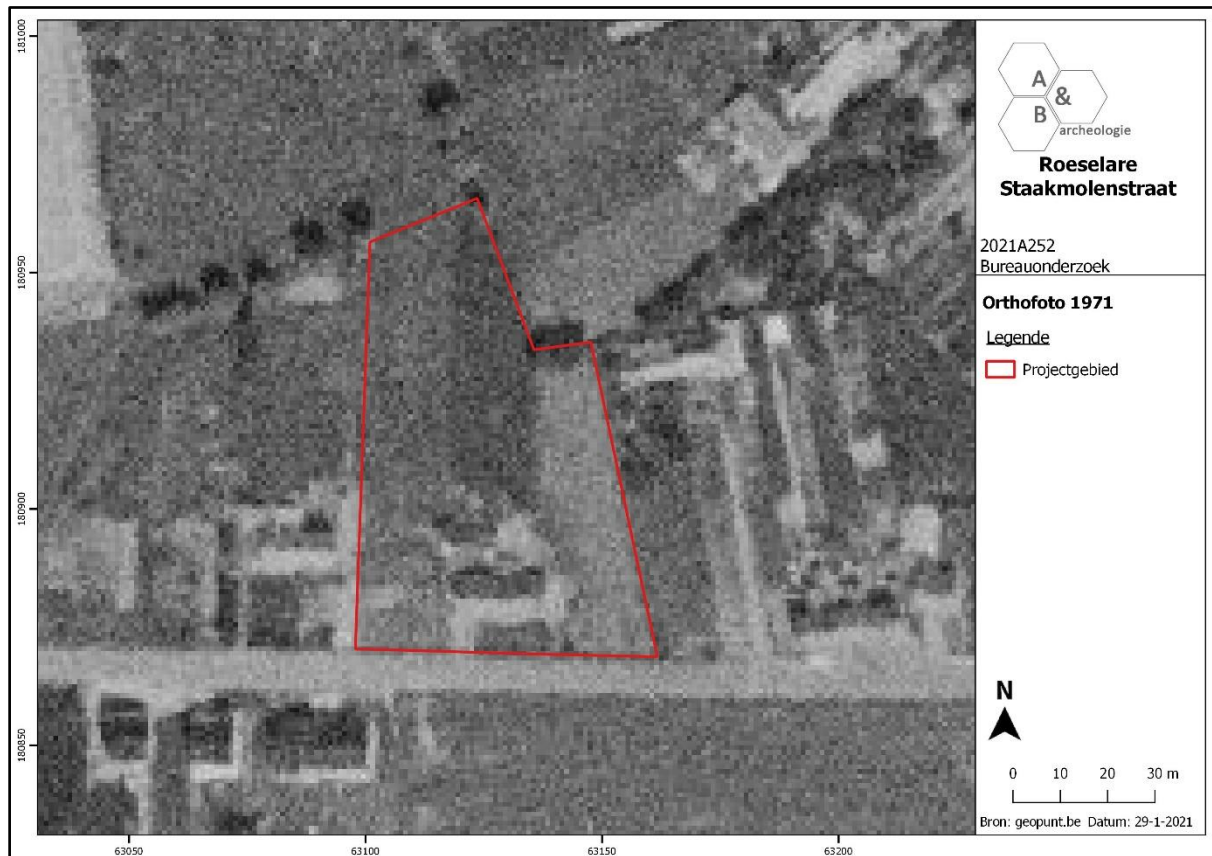
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

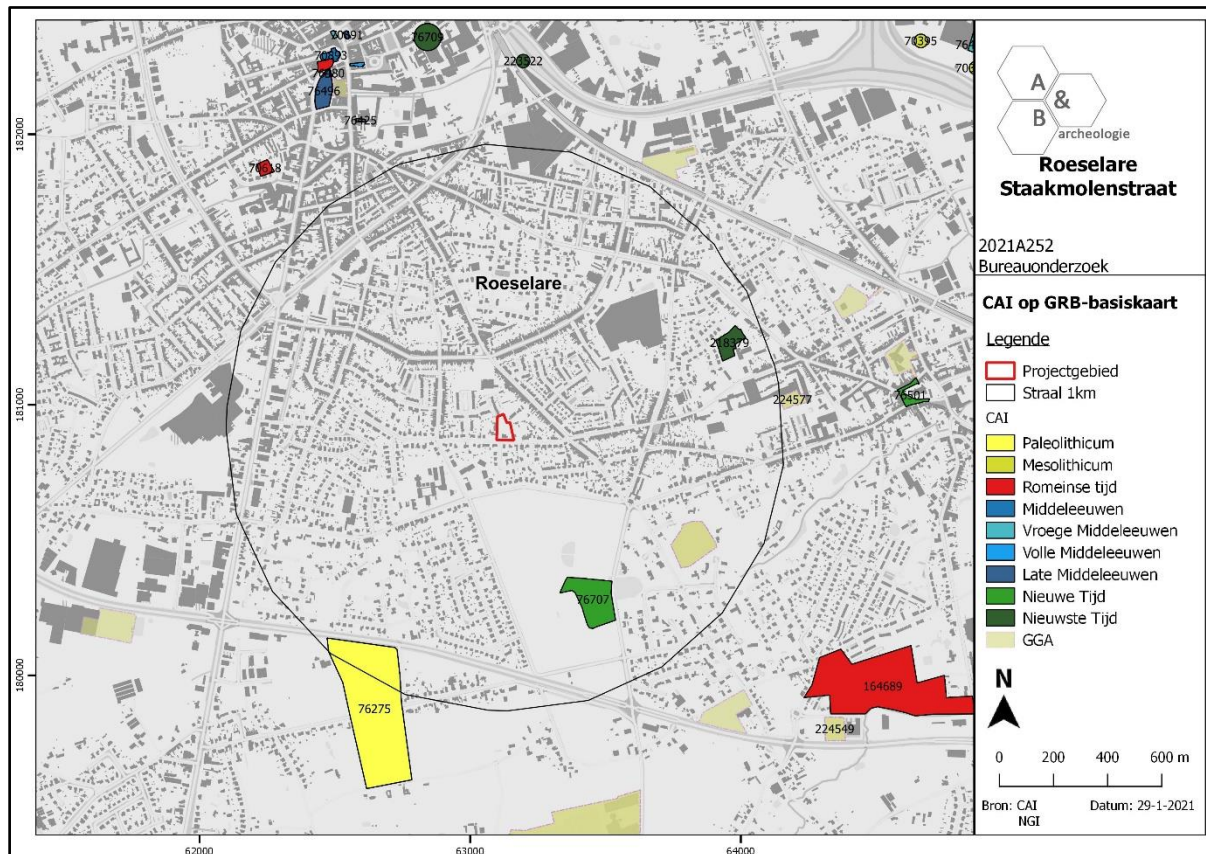
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden er in de buurt van het plangebied amper archeologische locaties aangeduid. De enige gekende sites binnen een cirkel van 1km rond het plangebied zijn:

- CAI Locatie 76707 (ca. 800m ten zuidoosten): de site van het kasteel van Rumbeke/Kaasterkasteel, een oorspronkelijk waterkasteel in zijn huidige uitzicht daterend van de 16de eeuw met verbouwingen vanaf de 18de eeuw, maar teruggaand op een ouder middeleeuws kasteel. Bij baggerwerken in de walgracht werden o.a. aardewerk, bouwkeramiek, munten en andere metalen voorwerpen uit de nieuwe tijd aangetroffen, alsook springtuigen uit WO I.
- CAI Locatie 76275 (ca. 1km ten zuidwesten: in het colluvium afkomstig van de Zilverberg, op de helling lopend vanaf de Bergstraat naar beneden, noordwaarts naar de Rijksweg N36 toe, werden 2 paleolithische artefacten, lithische artefacten uit het vroegmesolithicum, en 2 gesteelde pijlpunten en fragmenten van gepolijste bijlen uit het neolithicum aangetroffen als losse vondsten (= niet langer in situ). Ook enkele Romeinse scherven werden als losse vondst gevonden. Belangrijker was de vondst van paalsporen van een houtbouwconstructie daterend van de overgang van het neolithicum naar de vroege bronstijd.
- CAI Locatie 218379 (ca. 900m ten oosten): in 2017 werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op de site van het 19de-eeuwse Seminariegoed, een omgrachte hoeve die kort voordien was gesloopt. Er werden echter geen sporen ouder dan de 19de eeuw aangetroffen en er werd geen verder onderzoek geadviseerd.

Het gebrek aan gravend archeologisch onderzoek zorgt ervoor dat de archeologische verwachting van het plangebied en de directe omgeving eerder ongekend is.

Figuur 25 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied was steeds gelegen in landelijk gebied, ver van de dichtstbijzijnde kernen (Rumbeke in het oosten, Roeselare in het noorden) en iets ten noorden van het domein rond het van oorsprong middeleeuwse kasteel van Rumbeke. In de loop van de 20ste eeuw raakt de omgeving echter sterk bebouwd en momenteel is het plangebied opgenomen in de stedelijke agglomeratie rond Roeselare. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is het plangebied te situeren in een onbebouwd zone in gebruik als landbouwgrond. De Staakmolenstraat is nog niet in zijn huidige vorm herkenbaar. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is deze wel te herkennen in zijn huidige loop, net ten zuiden van het plangebied. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is de huidige vorm van het plangebied reeds aanwezig in de percellering. Het terrein is onbebouwd, zowel ten oosten als ten westen is wel bebouwing aanwezig, ook op alle latere kaarten uit de 19de eeuw is deze situatie herkenbaar. Op de topografische kaart van 1911 wordt mogelijk een gebouw aan de straatzijde weergegeven ter hoogte van het huidige gebouw, maar de kaart is niet heel duidelijk. De straat is op dat moment niet meer dan een landweg. Op de luchtfoto van 1971 lijkt de huidige configuratie reeds aanwezig: een huis met bijgebouwen en tuin in de zuidwestelijke zone van het plangebied, met landbouwgronden eromheen. Op basis van de historische kaarten en luchtfoto's lijken er geen grootschalige bodemverstoringen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

- Rumbeke kent een golvend landschap dat doorsneden wordt door drie waterlopen: de Mandel, de Babillebeek en de Regenbeek. Geen van deze waterlopen is nabij het plangebied gelegen. Het terrein bevindt zich op de noordflank van een noordelijke uitloper van een zuidwest-noordoost georiënteerde rug; op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het plangebied geleidelijk stijgt van noord (+ 24,50m TAW) naar zuid (+ 26,50m TAW). Bodemkundig zijn licht zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont te verwachten, die variëren van matig nat in het noorden tot matig droog in het zuiden, en eventueel met klei-zand op geringe of matige diepte.

- Het gebrek aan gravend archeologisch onderzoek zorgt ervoor dat de archeologische verwachting van het plangebied en de directe omgeving ongekend is. Hoewel gelegen op een licht hellend terrein, op de noordflank van een heuvelrug, dient de verwachting voor in situ bewaarde steentijd artefactensites als laag worden ingeschat. Er zijn geen natuurlijke waterlopen aanwezig in de buurt waardoor deze locatie niet erg aantrekkelijk was voor menselijke aanwezigheid in de steentijden, bovendien zijn de bodemkundige eigenschappen van het terrein eerder nefast voor bewaring van dergelijke artefactensites. Archeologische sites met grondsporen zijn evenwel niet uit te sluiten.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De gebouwen worden gesloopt, het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 12 bouwloten. Bij elke nieuwe woning wordt een tuin voorzien. Centraal wordt een nieuwe wegenis aangelegd die een uitweg biedt naar de Staakmolenstraat. Alle woningen zullen aansluiten op deze nieuwe straat, die in het noorden uitmondt in een breder stuk met enkele parkeerplaatsen. In het noorden van het plangebied wordt een groenzone van 718m² ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het slopen van de huidige bebouwing, het rooien van de bestaande vegetatie, het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een ongekende archeologische verwachting door het gebrek aan archeologisch onderzoek in de directe omgeving. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken kunnen een impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de omgeving, waarvan archeologisch nog maar weinig is geweten. Bovendien is er nog maar weinig vrije ruimte over in de omgeving, wat betekent dat archeologisch onderzoek uitgevoerd op de schaarse open ruimte betekenisvol kan zijn voor de terreinen rondom het plangebied. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, na het slopen van de gebouwen.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet noodzakelijk om uit te voeren. Het terrein heeft geen verhoogd potentieel voor *in situ* steentijd artefactensites. De graad van verstoring en de exacte bodemopbouw kan nagegaan worden bij het proefsleuvenonderzoek, dat wel wordt geadviseerd.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (zie verder) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied was steeds gelegen in landelijk gebied, ver van de dichtstbijzijnde kernen (Rumbeke in het oosten, Roeselare in het noorden) en iets ten noorden van het domein rond het van oorsprong middeleeuwse kasteel van Rumbeke. In de loop van de 20ste eeuw raakt de omgeving echter sterk bebouwd en momenteel is het plangebied opgenomen in de stedelijke agglomeratie rond Roeselare. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is het plangebied te situeren in een onbebouwd zone in gebruik als landbouwgrond. De Staakmolenstraat is nog niet in zijn huidige vorm herkenbaar. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is deze wel te herkennen in zijn huidige loop, net ten zuiden van het plangebied. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is de huidige vorm van het plangebied reeds aanwezig in de percellering. Het terrein is onbebouwd, zowel ten oosten als ten westen is wel bebouwing aanwezig, ook op alle latere kaarten uit de 19de eeuw is deze situatie herkenbaar. Op de topografische kaart van 1911 wordt mogelijk een gebouw aan de straatzijde weergegeven ter hoogte van het huidige gebouw, maar de kaart is niet heel duidelijk. De straat is op dat moment niet meer dan een landweg. Op de luchtfoto van 1971 lijkt de huidige configuratie reeds aanwezig: een huis met bijgebouwen en tuin in de zuidwestelijke zone van het plangebied, met landbouwgronden eromheen. Op basis van de historische kaarten en luchtfoto's lijken er geen grootschalige bodemverstoringen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Zie hierboven.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Deze vraag kan op basis van enkel het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De gebouwen worden gesloopt, het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 12 bouwloten. Bij elke nieuwe woning wordt een tuin voorzien. Centraal wordt een nieuwe wegenis aangelegd die een uitweg biedt naar de Staakmolenstraat. Alle woningen zullen aansluiten op deze nieuwe straat, die in het noorden uitmondt in een breder stuk met enkele parkeerplaatsen. In het noorden van het plangebied wordt een groenzone van 718m² ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het slopen van de huidige bebouwing, het rooien van de bestaande vegetatie, het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet met 100% zekerheid vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van een archeologische site is echter niet onbestaande.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Er dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Dit onderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel voor sites met grondsporen in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringzones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Rumbeke Staakmolenstraat (deelgemeente van Roeselare, provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 4 472m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is noord-zuid georiënteerd. Het grenst in het zuiden aan de Staakmolenstraat. Aan de straatzijde is centraal een vrijstaande woning (Staakmolenstraat 40) aanwezig, met enkele aanbouwen ernaast en erachter. In de zuidwestelijke hoek is een tuin aanwezig, de rest van het terrein is begroeid met gras. Nabij de woning en langs de perceelsgrenzen in het noorden zijn enkele bomen aanwezig.

Het plangebied was steeds gelegen in landelijk gebied, ver van de dichtstbijzijnde kernen (Rumbeke in het oosten, Roeselare in het noorden) en iets ten noorden van het domein rond het van oorsprong middeleeuwse kasteel van Rumbeke. In de loop van de 20ste eeuw raakt de omgeving echter sterk bebouwd en momenteel is het plangebied opgenomen in de stedelijke agglomeratie rond Roeselare. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is het plangebied te situeren in een onbebouwd zone in gebruik als landbouwgrond. De Staakmolenstraat is nog niet in zijn huidige vorm herkenbaar. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is deze wel te herkennen in zijn huidige loop, net ten zuiden van het plangebied. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 is de huidige vorm van het plangebied reeds aanwezig in de percellering. Het terrein is onbebouwd, zowel ten oosten als ten westen is wel bebouwing aanwezig, ook op alle latere kaarten uit de 19de eeuw is deze situatie herkenbaar. Op de topografische kaart van 1911 wordt mogelijk een gebouw aan de straatzijde weergegeven ter hoogte van het huidige gebouw, maar de kaart is niet heel duidelijk. De straat is op dat moment niet meer dan een landweg. Op de luchtfoto van 1971 lijkt de huidige configuratie reeds aanwezig: een huis met bijgebouwen en tuin in de zuidwestelijke zone van het plangebied, met landbouwgronden eromheen. Op basis van de historische kaarten en luchtfoto's lijken er geen grootschalige bodemverstoringen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

Rumbeke kent een golvend landschap dat doorsneden wordt door drie waterlopen: de Mandel, de Babillebeek en de Regenbeek. Geen van deze waterlopen is nabij het plangebied gelegen. Het terrein bevindt zich op de noordflank van een noordelijke uitloper van een zuidwest-noordoost georiënteerde rug; op het detail van het hoogtemodel is te zien dat het plangebied geleidelijk stijgt van noord (+ 24,50m TAW) naar zuid (+ 26,50m TAW). Bodemkundig zijn licht zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont te verwachten, die variëren van matig nat in het noorden tot matig droog in het zuiden, en eventueel met klei-zand op geringe of matige diepte.

Het gebrek aan gravend archeologisch onderzoek zorgt ervoor dat de archeologische verwachting van het plangebied en de directe omgeving ongekend is. Hoewel gelegen op een licht hellend terrein, op de noordflank van een heuvelrug, dient de verwachting voor in situ bewaarde steentijd artefactensites als laag worden ingeschat. Er zijn geen natuurlijke waterlopen aanwezig in de buurt waardoor deze locatie niet erg aantrekkelijk was voor menselijke aanwezigheid in de steentijden,

bovendien zijn de bodemkundige eigenschappen van het terrein eerder nefast voor bewaring van dergelijke artefactensites. Archeologische sites met grondsporen zijn evenwel niet uit te sluiten.

De gebouwen worden gesloopt, het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 12 bouwloten. Bij elke nieuwe woning wordt een tuin voorzien. Centraal wordt een nieuwe wegenis aangelegd die een uitweg biedt naar de Staakmolenstraat. Alle woningen zullen aansluiten op deze nieuwe straat, die in het noorden uitmondt in een breder stuk met enkele parkeerplaatsen. In het noorden van het plangebied wordt een groenzone van 718m² ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het slopen van de huidige bebouwing, het rooien van de bestaande vegetatie, het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een ongekende archeologische verwachting door het gebrek aan archeologisch onderzoek in de directe omgeving. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken kunnen een impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de omgeving, waarvan archeologisch nog maar weinig is geweten. Bovendien is er nog maar weinig vrije ruimte over in de omgeving, wat betekent dat archeologisch onderzoek uitgevoerd op de schaarse open ruimte betekenisvol kan zijn voor de terreinen rondom het plangebied. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, na het slopen van de gebouwen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.dov.vlaanderen.be/>
- <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=3293>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....7

Figuur 2 Beeld op het plangebied gezien vanuit het zuidoosten (bron: <https://www.google.com/maps/>).8

Figuur 3 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).....10

Figuur 4 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).....11

Figuur 5 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 12

Figuur 6 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).....12

Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..13

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....14

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).14

Figuur 10 Beeld op de potentiële bodemerosiekaart 2021 (bron: <https://www.dov.vlaanderen.be/>).
Aan het weiland rond de woning wordt een zeer lage (groen) erosiegraad toegekend.....15

Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).16

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....17

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).17

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).18

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).20

Figuur 16 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).21

Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....21

Figuur 18 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).22

Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: cartesius.be en NGI).22

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: cartesius.be en NGI).23

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911 (bron: cartesius.be en NGI).23

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).24

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).....24

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).....25

Figuur 25 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).....27